

spomenika kulture nastoji da sačuva „neke njegove elemente, koji bi svjedočili o nakadašnjim dostignućima balkanskog urbanizma“.

Iz svekolikog razmatranja autor je na kraju izvukao nekoliko važnih zaključaka. Među ostalim, da „stari blakanski grad u Srbiji, Makedoniji i istočnoj Crnoj Gori predstavlja posebnu vrstu urbanističke pojave sa svojstvenim karakteristikama koje ga izdvajaju iz redova sličnih kategorija u zapadnoj Evropi i u Aziji.“

Kroz čitavo djelo primjetna je upravo krajna pedantnost autora u opisima i analizama, velika kritičnost prema svakoj činjenici, ne samo prenesenoj iz literature nego i onoj utvrđenoj na terenskim proučavanjima. Stoga i nije nikakvo čudo, da je cijela Kojićeva knjiga prožeta bogatom dokumentacijom – skicama, šemama, katastarskim planovima i fotografijama. U svom analitičkom izlaganju gradje i sintetičkom načinu zaključivanja, utemeljenom na spoznaji znanstveno-istraživačkog rada na terenu, Kojićev rad predstavlja značajan i vrijedan doprinos poznavanju razvoju naših gradova u prošlosti.

Branko Pleše

Irene Winner, *A Slovenian Village Žerovnica*

Brown University Press, Providence, Rhode Island, 1971, strani 267, v angleščini

Knjiga o kmečkem naselju Žerovnica na Notranjskem kaže poskus monografske etnološko-sociološke študije ameriške antropologinje Irene Winner. Avtorica, ki se ukvarja z raziskovanjem vzhodnoevropskih dežel na univerzi Brown v severni Ameriki, je izbrala značilno kmečko vas v Sloveniji za svojo interdisciplinarno študijo. Na podlagi načrtnih priprav in posvetovanj s strokovnjaki je avtorica ugotovila, da je primerno izbrala kmečko vas Žerovnico, ki ima pomembno lego in ekološke pogoje za razvoj poljedelstva; na drugi strani pa so po drugi svetovni vojni vplivale na te prebivalce tudi sodobne reforme in družbene spremembe.

Avtorica je vsebino raziskovanj razdelila na tri dele. Tako v prvem delu obdeluje splošni zgodovinski oris Žerovnice od prazgodovine do leta 1948. V drugem delu obravnava družino, vaško družbeno ekonomsko strukturo in vpliv zunanjega sveta. V tretjem delu zajema celoten način življenja vaščanov in sicer vaško gospodarstvo, politično upravo, družbeni vidik vaškega življenja, vero, življenjske cikle vaščanov od rojstva do smrti, vprašanja modernizacije in kmetov pogled na svet.

V zgodovinskem pregledu vasi je Winnerjeva upoštevala vse možne vire, tako župnijski arhiv, šolska poročila, vaški arhiv, poročila gasilskega društva, knjižne vire, statistiko in pričevanja starejših informatorjev. Terensko delo je obsegalo intervjuje, udeležbo opazovanja in zapisovanje ljudskega izročila (pripovedke, pesmi).

V prvih raziskavah je avtorica obravnavala posamezne družine, vendar je delo razširila tudi na izobražene ljudi; ti so bili: ravnatelj šole, župnik, občinski uradniki in delavci družbenega posestva. Z zbranim gradivom je načrtno razčlenila vaško življenje, ki se je razvijalo do leta 1964. Leta 1965 je nadaljevala delo na terenu z intervjuji. Pomemben del teh raziskav je bil preučevanje kmetovega ponašanja do upravnih sprememb, do reform v poljedelstvu, do upravljanja zemlje in gozda, do načrtov za gospodarsko izboljšanje jezerske površine, do obveznih dajatev in do prizadevanja mladih. Glede na predvojno socialno in gospodarsko strukturo prebivalcev Žerovnice in glede razmerja do procesov modernizacije, je razlikovala manjšo skupino bogatejših kmetov in večjo skupino takih obdelovalcev zemlje, ki so prisiljeni biti tudi v službi. Poleg teh je zabeležila nekaj revnejših vaščanov, ki niso bili odvisni od obdelovanja zemlje, in razvijajočo skupino, ki jo avtorica imenuje „novo elito“. Terensko delo je končala leta 1969.

Winnerjeva je preučevala življenje prebivalcev Žerovnice iz več vidikov. Tako je pokazala obravnavano vas v perspektivi njene zgodovine, dalje notranjo strukturo vasi, njene socialne, gospodarske in politične institucije ter njihove medsebojne odnose. Razpravljala je tudi o pogledih posameznikov in skupine na okolje in na svetovni nazor. Temeljito je analizirala strukturalno razmerje te vaške skupnosti do večje družbe, katere del je, in njen odnos do družbenih sprememb.

Pomembno je končno poglavje, kajti v njem razpravlja primerjalno na podlagi Kluckhohnove in Fosterjeve teorije o raziskavah, ki jih je avtorica opravila v vasi Žerovnica. Razumljivo je, da se avtorica opira na teorije ameriške kulturne antropologije, saj izhaja iz te šole. Z ozirom na raziskavo kmečke kulture v Žerovnici (na tem mestu naj bo omenjeno, da so ameriški kulturni antropologi v petdesetih letih posvečali precej pozornosti tudi raziskavam kmečke kulture v moderni družbi) razpravlja o vprašanju svetovnega nazora prebivalcev Žerovnice na podlagi teorije „sistema vrednot“

(values, value orientation) in modela „omejene imovine“ klasične kmečke družbe (image of limited good).

Avtorica je nakazala dve vrsti tradicionalnih vrednot v kulturi prebivalcev Žerovnice, razpravlja pa o razvoju vrednot, ki kažejo kmetovo ponašanje na okolje (value-orientations). Razpravljanje in primerjalno analiziranje teh vrednot je pokazalo avtorici, da jih je mogoče le v določeni meri uporabiti v tej njeni študiji, kajti ta sistem preučevanja kulture v Žerovnici ne daje celotne podobe kraja. Avtorica tudi meni, da je še težje prilagoditi Fosterjev model v primeru Žerovnice, predvsem kar zadeva omejene ekonomske vires.

Omeniti moramo še, da si je avtorica razlagala marsikateri pojav ali spremembo v življenju žerovniških prebivalcev s pogledi in merili Američana.

Na koncu je mogoče reči, da je študija Žerovnice zanimivo delo, ki kaže posebno delovno metodo pri obravnavanju življenja prebivalcev določene homogene kmečke vasi ob Cerkniškem jezeru. Tisti, ki še natančneje poznajo življenje teh vaščanov iz preteklosti in po drugi svetovni vojni, bodo potrdili, da je vredno dati priznanje raziskovalnemu delu ameriške antropologinje, saj ji je uspelo v razmeroma kratkem času spoznati bistvo kmečkega življenja v Žerovnici.

Dodati je še potrebno, da knjigo ilustrirajo številne skice, karte in dokumentarne fotografije.

Pavla Štrukelj

Ingeborg Weber—Kellermann, Die deutsche Familie

Versuch einer Sozialgeschichte. Suhrkamp Taschenbuch 185. Frankfurt am Main 1974. Str. 272, z neoštevilčenimi slikami v besedilu

Knjiga pomeni kar najbolj zgoščen pregled o razvoju nemške družine kot zgodovinsko determinirane družbene oblike. Avtorica, profesorica etnologije na univerzi v Marburgu, pravi v uvodu, da obsega knjiga poleg informacijskega gradiva „vidike in zasnutke“; delo ni teoretične narave, temveč se sestoji iz „zgodovinskih podob družine v njenih . . . prevladujočih epohalnih temeljnih oblikah“.

Najstarejša ugotovljiva oblika družine pri Germanih je bila t.im. mala družina v prvih stoletjih po n.š. Sorodstvo (Sippe) je obstajalo iz odraslih moških, ki so bili med seboj v krvnem sorodstvu in si drug drugemu pomagali, in pa njihovih žena in otrok; vsak sin, ki se je poročil, je uvrščal svojo družino v označeni sorodstveni okvir. Medsebojne obveznosti teh družin niso presegale sorodstvenih meja. Sklepanje zakona je bilo pretežno „gospodarsko utemeljena pravna pogodba med dvema sorodstvoma (Sippe), ki je dajala ženi določeno pravno in družbeno varstvo“. Takšni notranji strukturi je v splošnem ustrezal potek sklenitve zakona. In po germanskem pravu je veljala žena s skupnimi otroki za možovo lastnino.

Izbiranje zakonskega partnerja med svobodnjaki, ki so bili „enaki po rojstvu in premoženju“, je bilo „na germansko-nemškem ozemlju stoletja odločilni pogoj za sklenitev zakona in se je še dolgo ohranilo pri svobodnih kmetih in pri plemstvu“. — S krščanstvom se je v srednjem veku uveljavljal „nov zakonski ideal“; zdi se, da je „zahteva po zvestobi in trajni monogamiji“ postajala z drugim tisočletjem „neke vrste norma za „krščansko družino“; podoba žene in matere je dobivala „novo etično dostojanstvo“. Pravna oblika, v kateri so se sklepali zakoni, se je v srednjem veku polagoma spreminjala, kajti cerkev si je prizadevala, da bi dala svojemu „zakonskemu blagoslovu“ čedalje večji poudarek. V 16. stoletju je bila „nato celotna poroka v cerkvi, tako da je bil nekdanji pomen svetnega prava docela potisnjen v ozadje“.

18. stoletje je bilo vrhunec in finale v razvoju velike t.im. gospodinjске družine, ki je od srednjega veka naprej čedalje bolj prevladovala kot temeljna oblika družine pri meščanih in kmetih. Latinska beseda „familia“ se je pojavila pri Nemcih proti koncu 16. stoletja in je pomenila „domačo družino“, torej tudi posle. Beseda „Familie“ se je udomačila v pogovorni nemščini šele po francoski revoluciji. — V tistem času so kmečka posestva obdelovale družine v ožjem pomenu in kajpada drugi, ki so bili pri hiši. Kmetje so si za posestva želeli otrok kot „prihodnje delovne sile“; čustvene družinske vezi niso bile pomembnejše. Velikost posestva je vtisnila podobo vaškemu življenju, saj je „mišljenje v posestno-hierarhičnih sistemih določalo . . . notranjo logiko vaškega ravnanja“.

Po francoski revoluciji, ko se je uveljavil civilni zakon (ta je obstajal na Nizozemskem že od 17. stoletja naprej), je postal zakon „zopet dejanje svetnega državljanjskega prava“ (v Nemčiji so vpeljali obvezni civilni zakon 1875/76). Zakon se je tedaj sklepal kot „pravna pogodba med dvema posameznikoma“. Pogoj za vstop v zakon je bil odslej (v teoriji) samo ustrezni „sporazum med dvema posameznikoma“.